

הנחיה מספר 16.8 – העלאת טענת התיישנות על ידי המדינה	הנחיות פרקליט המדינה
עדכון אחרון: כ"ד אדר ב תשע"ט, 31 מרץ 2019	2 ינואר 1994; 1 ינואר 2003; 18 מרץ 2007

16.8 - העלאת טענת התיישנות על ידי המדינה

עניינה של הנחיה זו בהתוויית המדיניות באשר להעלאת טענת התיישנות על ידי המדינה בהליכים אזרחיים המתנהלים נגדה, ובקווים מנחים בנוגע למועד ואופן העלאת הטענה.

הנחיה זו מתייחסת להעלאת טענת התיישנות דיונית על ידי המדינה ואין בה כדי לפגוע בהעלאת טענת התיישנות מהותית על ידי המדינה.

1. העלאת טענת התיישנות על ידי המדינה

א. המסגרת הנורמטיבית

1. הוראת סעיף 2 לחוק ההתיישנות, תשי"ח-1958 (להלן: "החוק" או: "חוק ההתיישנות"), שכותרתה "טענת התיישנות" קובעת:

"תביעה לקיום זכות כל שהיא נתונה להתיישנות, ואם הוגשה תובענה על תביעה שהתיישנה וטען הנתבע טענת התיישנות, לא יזדקק בית המשפט לתובענה, אך אין בהתיישנות בלבד כדי לבטל את הזכות גופה".

2. סעיף 28 לחוק קובע כי "הוראות חוק זה יחולו גם על המדינה".

3. הטעמים העיקריים העומדים ביסודו של מוסד ההתיישנות הם הקושי הראייתי של הנתבע בשמירת ראיותיו לאורך זמן; אינטרס הנתבע לוודאות בדבר זכויותיו וחובותיו; שיהוי התובע המעיד על וויתור על זכות/תביעתו; האינטרס הציבורי בשמירה על המשאב השיפוטי לעניינים שאירעו בעבר הלא רחוק, והפחתת ההתדיינות בתביעות שעבר זמנן.¹ טעמים אלה חלים ככלל גם כאשר המדינה היא הנתבעת.²

4. חלות ההתיישנות במקרה קונקרטי אינה כפופה לבדיקה פרטנית של מימוש התכליות העומדות ביסודה.³

¹ ע"א 2919/07 מדינת ישראל נ' גיא-ליפל, פ"ד סד(2) 82 (2010).

² רע"א 187/05 נסייר נ' עיריית נצרת עילית, פ"ד סד(1) 215 (2010), וכן ע"א 9863/09 וויריאנט בע"מ נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 16.3.2011). כן ראו האמור לעניין זה בבג"ץ 853/10 חברת שדמות הדרום בע"מ נ' פרקליט מחוז דרום (פורסם בנבו, 27.7.2010), וכן בבג"ץ 2825/04 בארד נ' היועץ המשפטי לממשלה (פורסם בנבו, 5.12.2005).

³ ראו למשל ע"א 8121/16 פלוני נ' ד"ר שעבאני, בפסקה 6 (פורסם בנבו, 13.12.2018).

- ב. העלאת טענת התיישנות על ידי המדינה - התוויית שיקול הדעת
5. חלפה, לכאורה, תקופת ההתיישנות של תביעה, יבדוק הפרקליט, בסיוע הלשכה המשפטית של המשרד הרלוונטי הנוגע לדבר ובתיאום עמה, את מכלול הראיות והנסיבות הקשורות לתביעה, לרבות אלה הקשורות לתקופה שבגינה התיישנה התביעה.⁴
- בכלל זה יש לתת הדעת להוראות הדין השונות ביחס לחישוב תקופת ההתיישנות, לרבות הוראות הנוגעות להשעיית מרוץ תקופת ההתיישנות, הארכתו וכיו"ב. בהקשר זה, יש גם לשים לב גם לכך שפרט לחוק ההתיישנות, ישנם דינים ספציפיים החלים במקרים מסוימים והקובעים הוראות מיוחדות שונות ביחס לתקופת ההתיישנות והקשור בה.⁵
6. מצא הפרקליט, לאחר בחינה עובדתית ומשפטית כי חלפה לכאורה תקופת ההתיישנות, ככלל, ובתיאום עם הלשכה המשפטית של המשרד הממשלתי הנוגע בדבר, יטען להתיישנותה של התביעה.
7. סבר פרקליט כי אין זה ראוי או אין זה צודק בנסיבות העניין להעלות טענת התיישנות, או לעמוד על טענה שנטענה, יפנה אל פרקליט המחוז לקבלת אישור לויתור על הטענה.
8. פנה הצד שכנגד בבקשה לויתור על טענת התיישנות שנטענה, יפנה הפרקליט אל פרקליט המחוז לצורך החלטה בבקשה, ויצרף המלצתו.
9. אישור או החלטה בדבר ויתור על טענת התיישנות כאמור בסעיפים 7-8, יתקבלו תוך התייעצות עם היועץ המשפטי של המשרד הממשלתי הנוגע בדבר, וייתנו רק בהתקיים נסיבות מיוחדות שבהן אין זה ראוי או אין זה צודק שהמדינה תטען טענת התיישנות או תעמוד עליה.⁶
10. בתיקים המטופלים במיקור חוץ בפיקוח היחידה לאכיפה אזרחית או על ידיה, תחת אישור פרקליט מחוז יבוא אישור המנהל היחידה לאכיפה אזרחית.

⁴ וראו גם סעיף 11(ג) להנחיה 6.1001 להנחיות היועץ המשפטי לממשלה בדבר: "הגשת תביעות בשם המדינה וטיפול בתובענות המוגשות נגדה – נוהל", הקובע כי על הלשכה המשפטית של המשרד הנתבע להמציא לפרקליטות התיישנות בכתב לעובדות ולטענות המצוינות בכתב התביעה.

⁵ כך, למשל, חיקוקים שונים המסדירים את דיני העבודה הקובעים התיישנות קצרה מזו הקבועה בחוק ההתיישנות; סעיף 89 לפקודת הניקין [נוסח חדש] הקובע מהו "היום שנולדה עילת התביעה" בתובענות על עוולות; ועוד. ראו בהקשר זה הרישא של סעיף 27 לחוק ההתיישנות הקובע כי: "אין חוק זה בא לפגוע בתקופת ההתיישנות הקבועה לענין פלוני בדין אחר, אלא אם נאמר כך במפורש בחוק זה". לענין שאלת תחולתן של הוראות חוק ההתיישנות על דינים אחרים ספציפיים ראו למשל: ד"ר 36/84 טייכנר נ' אייר-פרנס נתיבי אוויר צרפתיים, פ"ד מא(1) 589 (1987).

⁶ ראו בהקשר זה גם ע"א 5008/16 המוסד לביטוח לאומי נ' מגן דוד אדום לישראל (פורסם בנבו, 6.12.2018).

2. מועד העלאת טענת התיישנות ואופן העלאת הטענה

11. כאשר המדינה מבקשת לטעון טענת התיישנות בהליך אזרחי המוגש נגדה, יש לשים לב למועד שבו יש לטעון את טענת ההתיישנות ולאופן הטיעון.

12. סעיף 3 לחוק ההתיישנות שכותרתו "הזמן לטענת התיישנות" קובע:

"אין נזקקים לטענת התיישנות אם לא טען הנתבע טענה זו בהזדמנות הראשונה לאחר הגשת התובענה."

13. אין מחלוקת כי ככלל כתב ההגנה הוא קו הגבול הדיוני שלאחריו אי אפשר עוד לטעון להתיישנות התביעה. אולם קיימות לעיתים הזדמנויות הקודמות למועד הגשת כתב ההגנה שעשויות להיחשב הזדמנות ראשונה לטעון טענת התיישנות.⁷

14. ככלל, במסגרת השאלה האם הוחמצה ה"הזדמנות הראשונה" לטעון טענת התיישנות יש לבחון מה היתה מהות הדיון או ההליך הראשון שהתקיים לאחר הגשת התביעה אשר במסגרתו לא הועלתה הטענה, מה היה העניין של הנתבע בנושא שהועלה אז, האם נקט עמדה כלשהי ביחס לאותו דיון והאם נכח בו או לא.⁸

15. על כן, ככלל, יש להקפיד ולטעון טענת התיישנות בכל כתב בי-דין המוגש על ידי המדינה לאחר הגשת התובענה, בו קיימת התייחסות כלשהי לגופה של התביעה. כך, למשל, יש לטעון טענת התיישנות במסגרת ההליכים הבאים, הקודמים להגשת כתב ההגנה:

כתבי בי-דין המוגשים ביחס לחיוב בתשלום אגרת בית משפט (ככלל יש לכלול טענה זו במסגרת ההתייחסות לסיכויי התביעה);⁹

בקשות למתן ארכה להגשת כתב הגנה, כאשר הבקשה מתבססת על נימוק כלשהו מעבר לנימוק הטכני של העדר קבלת התייחסות הגורמים הרלוונטים, או כוללת טענה כלשהי לגופה של תביעה,¹⁰ ובכל מקרה יש לטעון טענת התיישנות כאשר מדובר בהתיישנות מובהקת שעולה בבירור מכתב התביעה;

בקשות לסילוק על הסף בעילות שאינן התיישנות ובפרט עת נטענות טענות לגוף הסכסוך;¹¹

⁷ ע"א 7194/13 טובית דרור חברה לנכסים בע"מ נ' ב.ס.ר המנדסים בע"מ (פורסם בנבו, 22.7.2015) (להלן: "עניין טובית דרור"), ע"א 9245/99 ויינברג נ' אריאן, פ"ד נח(4) 769 (2004).

⁸ ע"א 3349/13 זהבי נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 12.10.2015); ע"א 630/90 רוז'נסקי נ' ארגון מובילי לוד בע"מ, פ"ד מה(5) 365 (1991); רע"א 4049/97 אסורנס ג'נרל דה פרנס נ' הכונס הרשמי, פ"ד נא(4) 716 (1997) (להלן: "עניין אסורנס"); ע"א 5902/04 הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ נ' פרידנברג (פורסם בנבו, 14.7.2004).

⁹ עניין אסורנס, לעיל ה"ש 9; ע"א 3599/94 יופיטר נ' בנק לאומי לישראל בע"מ, פ"ד נ(5) 423 (1997); רע"א 2208/09 יצהר נ' עזבון המנוח בנימין אברהם ז"ל (פורסם בנבו, 26.1.2010).

¹⁰ לרבות טענה שהאירועים נשוא התובענה אירעו לפני זמן רב ועל כן נדרש פרק זמן ארוך יותר לצורך הגשת כתב ההגנה. ע"א (מחוזי ת"א) 20306-03-14 ישראל נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 29.6.2015).

¹¹ עניין טובית דרור, לעיל ה"ש 8.

תגובות לבקשות לסעד זמני המוגשות בטרם הגשת כתב הגנה, שם ככלל יש להתייחס לטענה זו במסגרת ההתייחסות לסיכויי התביעה.¹²

ככל שמתקיים דיון בע"פ בטרם הגשת כתב הגנה, ובפרט ככל שמובעת בו עמדה כלשהי ביחס לגוף התביעה, יש ככלל לטעון טענת התיישנות במסגרתו.

16. באשר לאופן העלאת הטענה, אין די בהודעה כי הנתבע מבקש לשמור על זכותו לטעון טענת התיישנות או כי הנתבע מתכוון להעלות טענת התיישנות בשלב מאוחר יותר של ההליך. יש לטעון במפורש כי התביעה התיישנה, לפרט את העובדות המבססות את הטענה ולעתור במפורש לסעד המתבקש בעקבות כך - סילוק התביעה על הסף מחמת התיישנותה.¹³ במידת הצורך, ניתן להבהיר כי מדובר בטיעון תמציתי.

17. יש לבחון, בהתאם לנסיבות המקרה, האם יש מקום להגשת בקשה נפרדת לסילוק על הסף מחמת התיישנות. ככלל, כאשר מדובר בהתיישנות מובהקת וחד משמעית, אשר אינה מצריכה עריכת בירור עובדתי מורכב ובייחוד כאשר מתקיימים הליכים נוספים בטרם הגשת כתב ההגנה, יש להקפיד להגיש בקשה נפרדת לסילוק על הסף מחמת התיישנות, והכל בהתאם למכלול נסיבות העניין.

¹² ע"א 746/83 פרנקל נ' עיזבון פרנקל, פ"ד מב(1) 482 (1988).

¹³ עניין זהבי, לעיל הי"ש 9; רע"א 6916/18 הסתדרות מדיצינית הדסה נ' פלוני (פורסם בנבו, 5.12.2018).